

20. októbra 2021 19:20 ♥ Konflikt na Ukrajine

Posledná zastávka pred vojnou. Ako žijú Ukrajinci vedľa frontovej línie (reportáž z Donbasu)



MIREK TÓDA

Depresívny život na periférii ukrajinského konfliktu: neustávajúci rachot vojny, zamínované a zavreté mosty. Kto mohol, ušiel preč, práce niet a cesty sú plné dier.



Policajná hliadka vo vojnovj zóne na Donbase. Foto N – Mirek Tóda

Pre Tatianu Teslenko a Liliu Švec sa deň začal typickým ránom, tak ako mnohé iné za posledných sedem rokov.

Vstávali za zvukov ostreľovania, na ktoré si už pomaly zvykli. Za bieleho dňa je viac-menej ticho a večer sa znovu ozývajú výstrely. Niekedy častejšie, inokedy menej. Rachot vojny, ktorá si od roku 2014 vyžiadala už vyše 13-tisíc mŕtvych a premenila Donbas na zamrznutý konflikt.

Do svetovej pozornosti sa dostáva len sporadicky. Keď sa vyostria boje a počet mŕtvych vojakov dramaticky stúpne, alebo sa znovu hovorí o naštartovaní mierových rozhovorov.



Tatiana a Lilia žijú veľmi blízko takzvanej kontaktnej línie, teda bojovej zóny a hraníc, ktoré delia túto časť východnej Ukrajiny na oblasť okupovanú proruskými separatistami a tú, ktorá je pod kontrolou vlády v Kyjeve.

Obe majú okolo 50 rokov a možno ich považovať za tých mladých obyvateľov Donbasu. Kto z mladej generácie mohol, odišiel.

Do Kyjeva, Charkova, Odesy, Poľska, Ruska. Kdekoľvek, len nie tam, kde padajú strely na strechy domov.

Tatiana žije v Doneckej oblasti, Lilia v Luhanskej. A metropoly, kde kedysi pravidelne chodievali na návštevy a majú tam rodiny, kontrolujú separatisti s výraznou pomocou ruskej armády. Pohyb medzi oboma oblasťami je nateraz veľmi limitovaný.

New York na Donbase

„Keď sa to celé začalo, väčšina z nás to nebrala veľmi vážne, chodili sme do práce a nevšimli sa tým, čo začali okupovať vládne budovy. Potom sa už všetko veľmi rýchlo pokazilo,“ rozpráva Tatiana.

„Výstrely počujeme často. Začne sa to podvečer. Strelba zo samopalu, ale niekedy aj silné výbuchy. Strieľa sa tak bežne, až sme si na to privykli. Je to, ako keď zdravíte známych na ulici dobré ráno,“ hovorí Tatiana.

Hneď na začiatku konfliktu v roku 2014 dopadla raketa na detské ihrisko v škole, kde pracuje. V dedine, ktorá má v skutku netradičný názov: New-York (Нью-Йорк). Také meno jej dali nemecky hovoriaci osadníci ešte v 19. storočí.

Počas studenej vojny ju za Stalina na začiatku 50. rokov premenovali na Novhorodske. Obyvatelia sa však po revolúcii na Majdane chceli vrátiť k pôvodnému názvu a ukrajinskí poslanci im to tento rok schválili.

A vyplatilo sa. Fotenie sa pred tabuľou s dvojazyčným nápisom v latinke aj azbuke sa stalo miestnou atrakciou. Dokonca v dedine na okraji frontovej línie zorganizovali v septembri Newyorský literárny festival, ktorý zorganizovalo vychytené ľvovské vydavateľstvo Starý Lev. A na Donbas, na úplnú perifériu k vojnovému frontu s deravými cestami a bez perspektívy, dotiahli známych spisovateľov.



Novhorodske je opäť New-York ako za starých čias. Okamžite sa stal atrakciou. Foto N – Mirek Tóda

„Len sme sa vrátili ku historickým koreňom. Moji rodičia sa narodili v New-Yorku,“ smeje sa Tatiana. Keby tu bolo viac práce ľudia by tak neutekali preč.

„Máme veľmi radi našu dedinu,“ vraví. A tí, čo by aj išli preč, nemajú na výber. Vzhľadom na blízkosť vojny ceny nehnuteľností v oblasti klesli na také smiešne sumy ako tisíc eur. „Len plastové okna ma stáli viac,“ smeje sa jeden z obyvateľov New-Yorku.

Sedem mŕtvych vojakov a jedna láska

Na konci dediny, za posledným vojenským checkpointom, sa začína frontová línia. Ešte pred ňou je posledná zastávka pre maršrutku. Dvojica miestnych dedinčanov čaká pred rozpadávajúcou sa maľbou so šašom na minibus, ktorý ich odvezie do Slavjanska.

Do mestečka, kde vojna na prvý pohľad až taká viditeľná nie je. Miestny pivovar funguje, na trhu je živo a večer sa miestni zabávajú na diskotéke.



Posledná zastávka pred vojnovou zónou. Foto N – Mirek Tóda

September bol však k vyslaným vojakom na Donbas krutý – 34 bolo zranených a sedem zomrelo. Najmladší mal 24 a najstarší 49 rokov. Z viacerých úmrtí viní ukrajinská vláda priamo ruských vojakov.

Napríklad 27-ročný Artur Holub zomrel v nákladnom aute, ktoré trafila raketa v Doneckej oblasti.

„Niekedý sa však dejú aj dobré správy. Môj barber Svajtoslav sem bol vyslaný ako vojak a nakoniec si tu našiel lásku a usadil sa,” rozpráva Dmytro Drižd z mimovládky New Way, ktorá sa špecializuje na pomoc tým, ktorí sa nevedia dostať k vode.

A tak Dmytro spustí príbeh vojaka Svjatoslava. Na vojnu prišiel z mesta Luck na západe Ukrajiny. Cez internet sa zoznámil s Viktoriou zo Slavjansku. Volávali a četovali si, keď často prespával v zemľankách v nebezpečnej zóne okolo dediny Popasne.

Neprekážalo im, že on rozprával po ukrajinsky a ona po rusky, po dvoch mesiacoch sa dohodli na prvom rande v nevábnom novembrovom počasí a už zostali spolu.

Po odslúžení vojenskej služby vyskúšali žiť spolu v Lucku, ale nevedeli si tam nájsť poriadnu prácu. Vrátili sa na východ. Svjatoslav si urobil rýchlokurz na barbera a dnes strihá aj Dmytra v Slavjansku.

Na Donbas je to však veľmi netradičný príbeh. Obyčajne ľudia utekajú stadiaľ preč.

Odkázaní na pomoc

Tu v New-Yorku sa však dopady konfliktu nedajú prehliadnuť.

Potrubie, ktorým prúdi voda do školy, prechádza cez separatistické územie, a keď sa vyostria boje, ostanú deti s učiteľmi niekedy odkázané aj celé mesiace na vodu od hasičov.

V takých situáciách sú často obyvatelia odkázaní na pomoc humanitárnych organizácií, akou je práve New Way – partner slovenských organizácií.

V škole v New-Yorku nám Tatiana ukazuje nádrž na vodu, ktorú zafinancoval SlovakAid a zabezpečil Človek v ohrození. Má pomôcť v kritických situáciách, keď sa škola ocitne bez vody.



V sociálnom dome, kde SlovakAid zafinancoval vodné zdroje. Foto N – Mirek Tóda

Slovenská mimovládna organizácia, ktorú tu volajú PIN (podľa skratky jej anglického názvu *People in need*), je na Donbase aktívna vo viacerých projektoch. Mnohé sa týkajú inštalácií vodných nádrží či púmp.

Nádrže s nálepkou SlovakAid si napríklad veľmi cenili v blízkom domove pre starších ľudí. Sú v ňom mnohí bývalí baníci, ktorí prišli k zraneniam v šachtách, ale aj ženy, ktoré ušli z druhej časti kontaktnej línie.

Na Ukrajine rozbehli svoje humanitárne projekty aj Slovenská katolícka charita (SKCH) a ADRA Slovensko.

Nie je to však len o budovaní kritickej infraštruktúry. Vojna má veľmi negatívny vplyv na psychiku detí.

V blízkom Severodonecku sedí veselá skupina tínedžerov na pravidelnom stretnutí so psychologickou organizácie Vostok SOS, ktorá je tiež partnerskou organizáciou

Človeka v ohrození.

Väčšinou ide o deti, ktoré žili v dnes okupovanej časti Donbasu a prišli z Luhanska či Donecka. Celkovo bolo na Ukrajine oficiálne zaregistrovaných skoro 1,5 milióna vysídlených osôb z regiónov, ktoré zasiahol konflikt.

Kafka vedľa checkpointu

Mnohí by neodišli ani za svet. Ako napríklad Lilia. Jej dom v dedinke Trochizbenka v Luhanskej oblasti stojí hneď vedľa vojenského stanovišta.

Mladý vojak sa na chvíľu pristaví. Rozpráva, že teraz je to pomerne tiché. Ak nerátame výstrely, ktoré počuť ráno aj večer.

Lilia pracuje v miestnom zdravotníckom stredisku a jej životná situácia tak trochu pripomína absurdné príbehy od Kafku. Vzhľadom na to, že Trochizbenka patrila do oblasti, ktorej väčšina zostala na tej druhej, separatistickej strane, tak sa ocitla v akomsi medzipriestore, o ktorý miestni predstavitelia ani vláda v Kyjeve nejavia veľký záujem.

„Niet sa kde dovolať pomoci,“ rozpráva Lilia. Doslova periféria na periférii.



Na pole nemôžem. Je zamínované, vraví Lília z Trochizbenky. Foto N – Mirek Tóda



Posledný checkpoint v Trochizbenke. Foto – TASR/AP

Napríklad laboratórium, kde Lilia pracuje, teraz nemá pridruženú nemocnicu, pretože tá pôvodná je u „separov“. „Nemohla som si preto predĺžiť licenciu a musela som na školenie,“ rozpráva Lilia.

Ako zdravotníčky sa jej pýtam na zaočkovanosť proti covidu, ktorá je v Trochizbenke prekvapivo nad ukrajinským priemerom, ktorý je veľmi nízky (17 %). „Polovica dediny je zaočkovaná,“ hovorí. Predpokladá, že čísla ešte pôjdu hore, keď sa zorganizuje autobus s odvozom k lekárovi.

Ten inak chodí raz do týždňa do dediny, chlieb vozia dvakrát do týždňa.

Jazda zo Severodonecka, ktorá by mohla trvať pol hodinu, sa po deravej a rozbitej ceste natiahne na nekonečné dve hodiny. Cestou sme prechádzali tromi kontrolnými stanovišťami, a to sme boli stále v jednej a tej istej oblasti.

Dobrým príkladom, ako sa život v dedine zmenil, je počet maršrutiek, ktoré z Trochizbenky chodia. Kedysi ich bolo dvanásť za deň. Dnes ide len jedna skoro ráno, aby sa vrátila ešte pred večerom, keď sa skončí ticho zbraní.

Lilia nás pozve k sebe domov, dá ochutnať z hrozna a naleje čierny čaj. Kúri si plynom z kúpenej fľaše. Plynovod počas vojny prestal fungovať. Za dvorom do lesíka, kde chodili po drevo a na oblúbené hríby, sú mínové polia.

„Toto okno máme vďaka Caritasu, toto nám zaplatil pápež a skleník, kde si pestujeme zeleninu, máme vďaka pomoci od Červeného kríža. S mojím platom by som si to nemohla vôbec dovoliť,“ rozpráva Lilia.

Keď sa zotmie, aj pozorovateľ už ide spať

Ďalšia mimovládka zabezpečila na námestí pri chráme wifi zadarmo. Stretávam tam pozorovateľov OBSE, ktorí pravidelne monitorujú porušenia vojnového prámeria. Mapa, na ktorej sú zaznamenané incidenty a narušenia posledných dní, je plná červených bodov.

Na separatistickej strane museli pozorovatelia pre obmedzenie slobody pohybu pozastaviť svoju misiu – stúpenci separatistov zablokovali vchod z hotela, kde bývali.

„Chodíme na misie len cez deň, také sú pravidlá,“ rozpráva pozorovateľ z Bulharska. Práve, keď sú tie najhoršie ostreľovania, nemôžu byť v teréne. Za dedinou však umiestnili prístroj, ktorý monitoruje ostreľovanie a zaznamenáva, odkiaľ strely prišli.



Pozorovatelia OBSE v Trochizbenke. Foto – TASR/AP

Most, ktorým kedysi Lilia chodievala do blízkeho Slavjanosrbska, je zavretý.

Ešte v roku 2015 Lilia verila, že Minské dohovory by mohli priniesť pokoj. Potom sa však strhla krvavá bitka o Debalcevo za výraznej pomoci ruských vojakov a ich najmodernejšej techniky.

„Teraz už neverím, že sa to vyrieši v dohľadnej dobe,“ hovorí Lilia a ukazuje nám, ako si z pivnice urobili protiraketový kryt. „V tých najhorších časoch sme v ňom s mužom strávili celé týždne. Raz som narátala 38 striel za jeden deň. Vo vnútri mám vždy jedlo a lieky nachystané,“ vraví Lilia.



Prečítajte si

Sú ich hordy, hovorí bledý Vasyl. Debalcevo dobývajú ruské zbrane

Situáciu ľudí, ktorí žijú tak blízko pri frontovej línii, prirovnáva ku kufríku (čemadan) s odlomenou rúčkou.

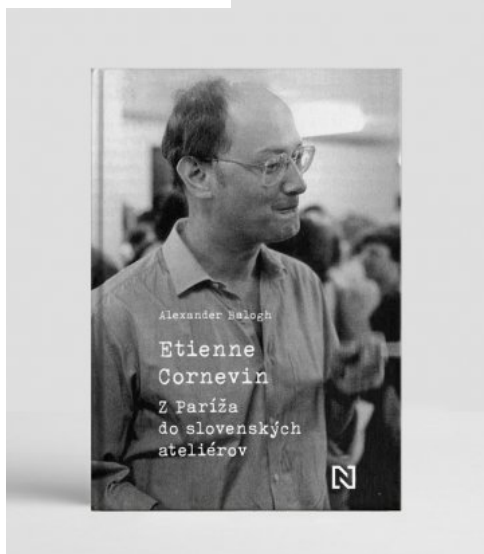
„Na jednej strane je mi ľúto ten čemadan vyhodiť, veď má len rúčku zlomenú. No na druhej, nedá sa nosiť ani ťahať, lebo má rúčku zlomenú.“

Novinársku cestu podporila Platforma rozvojových organizácií – Ambrela z finančných prostriedkov Slovenskej rozvojovej agentúry Slovak Aid a EÚ cez program DEAR.

*[**Objednajte si jedinečnú reportážnu knihu Tomáša Forróa** Donbas. Svadobný apartmán v hoteli Vojna z knižnej edície Denníka N.]*

Máte pripomienku alebo ste našli chybu? Prosíme, napíšte na pripomienky@dennikn.sk.

OBCHOD



Alexander Balogh

Etienne Cornevin. Z Paríža do slovenských ateliérov

~~12,90 €~~ **10,90 €**

 Vložiť do košíka

Knihy a veľa ďalších produktov nájdete v obchode Denníka N

[Prejsť do obchodu](#)